

УДК 0.27:025.17

Галина Ковальчук,
ORCID 0000-0001-8843-9584,
доктор історичних наук, професор,
директор Інституту книгознавства,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,
Голосіївський пр., 3, Київ, 03039, Україна
e-mail: kovalchuk@nbuv.gov.ua

КНИГОЗНАВЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК ОСНОВА ЕКСПЕРТИЗИ КНИЖКОВИХ ПАМ'ЯТОК

Мета дослідження – привернути увагу спеціалістів до важливості максимально глибокого книгознавчого опису книжкової пам'ятки – як видання, так і конкретного примірника. **Методологія** базується на використанні сукупності як загальнонаукових (історичного, порівняльного, аналітичного), так і спеціальних методів дослідження, таких як історико-книгознавчий, бібліографічний, мистецтвознавчий тощо. **Наукова новизна**. В статті лаконічно та послідовно представлено питання книгознавчого дослідження книжкових пам'яток, що є елементами проведення експертизи їхньої цінності в бібліотеках. У такій постановці питання публікації відсутні. **Висновки**. Проведення експертизи книжкових пам'яток – специфічний напрям роботи з історико-культурними фондами великих бібліотек. Така постановка проблеми зумовлена усвідомленням нагальної необхідності уніфікації розуміння суті експертизи книжкових пам'яток, яка має встановити автентичність книги, правильність її бібліографічного опису, історико-культурну цінність, рідкісність, фізичний стан, грошову вартість тощо. Стаття обґрунтовує актуальність проведення експертизи книжкових пам'яток, причини проведення такої експертизи, представляє історіографічний огляд публікацій з теми, зокрема співробітників Інституту книгознавства НБУВ. Розкрито поняття «книгознавче дослідження книжкових пам'яток»; наголошено на особливостях характеристики як видання в цілому, так і конкретного примірника; названо основні критерії визначення цінності книжкової пам'ятки, наведено відповідні приклади; запропоновано приблизну послідовність інформації в книгознавчій анотації при експертизі книжкової пам'ятки; підкреслено доцільність характеристики фізичного стану книги; доведено важливість і необхідність попередніх книгознавчих

досліджень як необхідного складника експертизи книги. Матеріали статті є корисними для їх використання в практичній діяльності з проведення книгознавчих досліджень ретроспективних фондів книжкових пам'яток.

Ключові слова: експертиза, книжкові пам'ятки, книгознавчі дослідження.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Проведення експертизи рідкісності й цінності книжок, насамперед старих, є актуальним з різних причин. З одного боку, усвідомлення світовим співтовариством відповідальності за збереження культурної спадщини, так званої колективної пам'яті людства, спонукало до прийняття загальносвітових чи регіональних програм (наприклад, Програми ЮНЕСКО «Пам'ять світу»), до створення цифрових бібліотек, мета яких – зберегти оригінали найцінніших книжок та інших документів, вилучити їх з активного обігу і водночас надавати вільний доступ до копій цих книжок усім бажаючим у різних куточках планети. Тож потрібна фахова експертиза цінності й рідкісності конкретної книги чи категорій книжок. Лише за останнє сторіччя через різні причини – військові конфлікти, пожежі, стихійні лиха, акти вандалізму – назавжди зникли величезні масиви книжок, архівних документів, цілих бібліотек. Отже, експертизу проводять у разі визначення збитків, які зазнала установа через втрату книжок, наприклад, через їх викрадення з фондів державних установ.

Безперечно, причин проведення експертизи книжок значно більше. В першу чергу – це державна експертиза, що надає (чи не надає) дозвіл на вивезення книжок за кордон – згідно з Законом України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей». У Києві, за наказом Міністерства культури від 31.03.2017 р. № 267, експертні висновки до такого дозволу мають право надавати Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого, Національна історична бібліотека України, Музей книги і друкарства України та Національний музей літератури України. Крім того, на замовлення приватних осіб чи установ проводиться, як платна послуга, експертиза їх власних книжок. Але частіше експертизу проводять при формуванні певних колекцій в бібліотеці, при підготовці книжок для передачі на тимчасове експонування та ін. У будь-якому разі, для правильного експертного висновку потрібно провести історико-книгознавче дослідження, під час якого вивчається історія видання загалом і конкретного примірника зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За всієї важливості проблеми публікацій щодо експертизи саме книжок останнім часом здійснено в Україні небагато. Можемо назвати наукову розвідку Л. А. Дубровіної та Ю. С. Калініної-Симончук, присвячену огляду цієї проблеми в законодавстві України [2]. Професор І. Я. Лосієвський, завідувач відділу книгознавства, колекцій рідкісних видань і рукописів ХДНБ ім. В. Г. Короленка, зосереджує увагу на експертизі цінності документних пам'яток, тобто не лише книжок, але й інших документів, що зберігаються у фондах великих бібліотек [8]. Є публікації методичного характеру, які пояснюють порядок вивезення з України творів друку, в яких випадках потрібна експертиза, хто і як її проводить [3]. Як бачимо, книгознавчий складник експертизи книжкових пам'яток лише опосередковано згаданий в цих працях. Ми, своєю чергою, в попередніх публікаціях на тему експертизи рідкісних і цінних книг торкалися різних питань, але спеціально книгознавчі дослідження при експертизі глибоко не розглядали [4; 5; 6; 7].

Мета статті – привернути увагу спеціалістів, які працюють з історико-культурними фондами у бібліотеках, на важливість не формального бібліографічного опису, книжкових пам'яток, а максимально глибокого книгознавчого опису як видання, так і конкретного примірника, адже примірники стародруків та видань XIX ст. можуть суттєво різнитися між собою, і не тільки тому, що були свого часу варіанти видань, видання зі сфальсифікованими вихідними відомостям, але й тому, що впродовж тривалого часу існування книга набуває власницьких неповторних ознак.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під книгознавчим дослідженням книжкових пам'яток ми розуміємо вивчення цілого комплексу характеристик книги, що в сукупності має встановити: її справжній бібліографічний опис (відомі часті випадки, коли давні книги визначені в каталогах невірно), тобто провести атрибуцію книги, якщо вихідні відомості на ній відсутні чи викликають сумнів; дослідити історію та обставини видання, якщо це можливо (вірогідно, що вихід якоїсь книги в певний історичний період може становити її додаткову історико-культурну цінність). Інколи інформація про вихід друком твору саме в певній друкарні в цей рік чи певний період є важливим для відтворення історії даної друкарні; до уваги, звичайно, береться історико-культурне значення особи автора, перекладача,

мецената, художника та гравера, друкаря чи видавця книги тощо. Завданням експертизи є встановлення автентичності видання, адже, наприклад, при обмеженій кількості назв видань кириличних стародруків, пошкодженості багатьох примірників, насамперед перших і останніх аркушів, на яких зазвичай містилися вихідні відомості, без відповідного книгознавчого дослідження цілком можливо прийняти перевидання за перше аналогічне видання.

Якщо сторіччя тому історико-книгознавчих публікацій було небагато і спеціалісти знали їх усі, то на сьогодні накопичено величезну кількість публікацій, які містять важливі відомості з історії книговидавання. Але ці статті чи повідомлення розпорошені по різних збірниках статей чи матеріалах конференцій. Тому так важливо, щоб уся ця інформація була доступна онлайн, для можливості швидкого пошуку. Ресурси інтернету при відповідно заданому запиті можуть допомогти встановити і автора твору, і необхідну інформацію про нього, для давніх видань обов'язково роки його життя, адже за тривалий період існування книжності та друкарства книги творили різні особи з однаковим ім'ям. Більше того, інтернет може прийти на допомогу у визначенні авторів цитат у давніх виданнях [9].

Книгознавчі дослідження стародруків мають залучати й філігранологічні відомості: водяні знаки на папері можуть допомогти визначити час видання і навіть регіон друку [1]. Характеристика паперу, його якості, товщини, кольору важлива і для пізніших друків. Скажімо, різниця паперу допомагає розрізнити перше видання «Кобзаря» Т. Г. Шевченка 1840 р. і його масове перевидання у Львові 1914 р. (нагадаємо, відомості про перевидання на останньому відсутні).

Результати книгознавчого дослідження при здійсненні експертизи, ретельно зібрані й компактно викладені, становлять так звану книгознавчу анотацію. Таке книгознавче анотування включає також мистецтвознавчу характеристику книги, тобто аналіз художнього оформлення видання: ілюстрації, заставки, кінцівки, виливні прикраси, фронтиспіс, гравірований титульний аркуш, видавнича марка, мистецький форзац, видавнича обкладинка чи оправа тощо. Характеризується своєрідність оформлення, техніка відтворення зображень, авторство гравюру, їх оригінальність чи наявність у попередніх виданнях цієї чи іншої друкарні (міграція гравірувальних дошок – відомий факт в історії книги).

Всі названі і не названі елементи дослідження задоволеного видання — книжкової пам'ятки свого часу — мають визначити цінність видання: значення його появи в певний час (можливо, воно суттєво вплинуло на суспільство самим фактом свого виходу, як, наприклад, «Енеїда» І. П. Котляревського — завдяки народній мові твору); цінними є перші та взагалі прижиттєві видання творів класиків літератури, науки, визначних громадських діячів (у них, вважається, відбито автентичний авторський текст, на відміну від пізніших перевидань, можливо спотворених цензурою чи редагуванням). Цінними є перші видання певної галузі: як правило, знання йдуть швидко вперед, і перші видання галузі — залізниць, книгознавства чи космонавтики (не суттєво в цьому випадку) як першоджерела і водночас раритети набувають артефактної цінності, тим більше, зазвичай вони виходили невеликим накладом, адже жоден видавець не наважується випускати значним тиражем твори маловідомих авторів. Тому в експертних висновках так важливо зазначати першість видання в різних аспектах, вказувати ранні чи кращі зразки наукових або навчальних видань, різних жанрів літератури, словників чи енциклопедій, серій. Доцільно для давніх видань звертати увагу та вказувати на наявність наукового апарату, присвят та передмов, видавничих оголошень, які можуть містити важливу інформацію для історії книговидавництва, стати поштовхом для пошуку невідомих в бібліографії видань. Якщо дослідження виявить факти цензурної заборони видання, його конфіскації, тобто штучну рідкісність існуючих примірників, безумовно це потрібно зазначати.

Книгознавча анотація, що включає названі та, можливо, інші теми чи елементи книгознавчого дослідження, наводиться після бібліографічного опису книжкової пам'ятки. Книгознавча анотація може бути велика чи ні, це залежить від інформації, котру поталанить віднайти експерту-книгознавцю чи бібліотекарю, який здійснює експертизу; її обсяг не регламентований.

Проте книгознавче дослідження пам'ятки складається не лише з характеристики видання, його долі, але й з дослідження конкретного примірника, представленого на експертизу, котрий, як уже вказано, може відрізнятись від накладу видання своїми початковими відмінностями (варіант видання, перевидання з тими ж вихідними відомостями, фальсифікат, замасковане видання) або особливостями, набутими

в процесі побутування примірника впродовж тривалого часу у різних власників.

Серед особливостей примірника, на які треба звертати увагу і які можуть суттєво підвищити історико-культурну цінність книги та її грошову вартість, – іменні та нумеровані примірники; книги з автографами видатних осіб. Сама приналежність книги до історичної бібліотеки видатної особи чи установи може підвищити її цінність. Наступна категорія – книги з маргінальними записами, що мають науковий, історичний, культурний інтерес (бажано, за можливості, наводити текст записів чи передавати їхній зміст, вказувати, якщо встановлено, а це буває доволі рідко, авторів записів); книги з мистецькими екслібрисами (йдеться про мистецьку якість екслібриса, його авторство визначним художником) або зі штампами чи екслібрисами бібліотек видатних осіб або історичних установ. Цінуються також рідкісні примірники, що відрізняються чимось від загального тиражу, наприклад, характерними помилками, виправленими в інших примірниках тиражу, присвятами іншій особі, додатковими вклейками, ілюстраціями. Надзвичайну цінність для історії книговидання мають коректурні примірники, які можуть дозволити встановити історію підготовки конкретного видання і історію підготовки видань до друку (редагування, коректорська правка) в цілому.

Доцільно, якщо це можливо, вказати кількість існуючих або відомих примірників видання; принаймні, це потрібно шукати, щоб зрозуміти, чи рідкісне дане видання взагалі. Рідкісність книги або навіть її унікальність (коли відомо 1–2 примірника) може також становити особливу цінність книги для історії, необхідність її збереження.

Отже, приблизна (відомості про книжкові пам'ятки достатньо різнохарактерні) послідовність інформації в книгознавчій анотації пропонується така: зазначити, чи є це видання першим у даного автора чи першим виданням цього твору (при позитивній відповіді на це питання), чи першим виданням в певній галузі, певного жанру; якщо відомо – хто готував книгу до друку, яким був тираж, як розповсюджувався; чи були цензурні переслідування видання; кількість існуючих примірників. Далі наводиться опис художнього оформлення та поліграфічного виконання; за можливості визначаються способи відтворення тексту та ілюстрацій, розкриваються монограми; наводиться інформація про художника та гравера. Окремий блок – характеристика зовнішньо-

го покриття примірника: зазначення, чи збережена видавнична обкладинка, оправа, адже для книжкових пам'яток наявність автентичної обкладинки важливіша, ніж високовартісна аматорська оправа з використанням коштовних матеріалів, хоче це теж може бути цінним. При описі оправи вказують матеріали, колір, техніку прикрас, якщо вони є, сюжет зображень, пошкодження. У випадку високохудожніх оправ стародруків окремо описують верхню кришку, нижню, корінець, застібки, ребра, форзаци, обріз, футляр; вказують, за можливості, відомості про палітурника, час виготовлення оправи і чи є вона початкова (рідна, що є найбільш цінним); відомості про першого власника книги – замовника оправи. Необхідно також зазначити збереженість оправи, її елементів.

Безперечно, інформація про стан збереження примірника при експертизі книг є необхідною, і не тільки оправи: потрібно обов'язково вказати, чи всі аркуші книжкового блоку збережені, які саме аркуші відсутні, пошкоджені, забруднені; які є заміни аркушів – рукописними копіями тексту, чи вставками з інших видань того ж змісту. Можливо, у примірнику є ілюстрації, яких нема в інших екземплярах видання. Якщо примірник реставрований, це теж треба вказати. Проте поняття «реставроване видання» сьогодні може означати і те, що примірник зазнав реставраційних втручань, а може, що тут доставлені мистецьки виготовлені сучасні копії втрачених аркушів, а отже, примірник в цілому є не автентичним.

Книгознавча експертиза книжкових пам'яток, як бачимо, передбачає різноаспектний науковий пошук, аналіз і синтез різноманітної інформації щодо історії та функціонування примірника в суспільстві в різні періоди, врахування змістовної, естетичної, інформативної, загалом історико-культурної цінності пам'ятки, укладання книгознавчої «легенди» примірника, що безперечно є видом наукової роботи в бібліотеці.

Грошова оцінка примірника, обов'язкова при проведенні експертизи, безумовно, не є книгознавчим дослідженням у прямому розумінні, але встановити адекватну вартість книжкової пам'ятки результати книгознавчих студій стовідсотково допомагають. Без врахування цього грошова вартість книги буде надто приблизною», завищеною чи заниженою (якщо не враховує всіх показників цінності).

Висновки. Отже, книгознавче дослідження при проведенні екс-

пертизи цінності книжок має величезне значення. Власне, без нього експертиза давньої книги взагалі неможлива. По-перше, книгознавче дослідження допомагає скласти адекватний бібліографічний опис примірника видання, представленого на експертизу; завдяки різноаспектному вивченню всього комплексу – історії авторського тексту, історії конкретного видання, знань з історії друкарства та видавничої справи, матеріалів (філіграней на папері: не могло видання бути надрукованим раніше, ніж вказують філіграні на його папері) – виправляються помилки попередньої атрибуції примірника. По-друге, сама книгознавча анотація становить наукову книгознавчу розвідку, яка дозволяє переконливо оцінити історико-культурну цінність книжкової пам'ятки. По-третє, книгознавче дослідження допомагає у визначенні грошового еквіваленту цієї історико-культурної цінності.

Виходячи з вищевикладеного, можемо зробити висновок, що сама експертиза книжкових пам'яток є видом книгознавчих досліджень у великих бібліотеках, а отже – видом наукової діяльності. Враховуючи кількість ретроспективних історико-культурних фондів у великих бібліотеках України, а також наявність стародруків, рідкісних і цінних видань XIX–XX ст. у приватних зібраннях, перспективи експертної діяльності щодо визначення рідкісності та цінності книжкових пам'яток уявляються неосяжними, принаймні значними.

Список бібліографічних посилань

1. Бондар Н. П. Про час друку третього видання Апостола друкарні Мамоничів (філігранологічна атрибуція примірників). *Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції в цифрову епоху*. Матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовтня 2019 р.). Київ, 2019. Т. 1. С. 143–147.
2. Дубровіна Л., Калініна-Симончук Ю. Наукова атрибуція, опис та експертиза цінності рукописної та книжкової спадщини у законодавстві України та практичній діяльності наукових бібліотек. *Наукова атрибуція творів мистецтва, експертиза та оцінка культурних цінностей*. Матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 24–25 жовтня 2019 р.). Київ : НАКККіМ, 2019. С. 26–31.
3. Іваніна Н. Вивезення з України творів друку. *Вісник. Офіційно про податки*. 2018. № 22. 8 червня.
4. Ковальчук Г. І. Експертиза книг: уніфіковані підходи та дискусійні питання. *Короленківські читання 2019*. Матеріали та тези доп. і повідомлень

XXII Всеукр. (з міжнар. участю) наук.-практ. конф. (Харків, 24–25 жовт. 2019 р.). Харків, 2020. С. 221–229.

5. Ковальчук Г. І. Основні підходи до експертизи книжкових пам'яток у бібліотеках. *Biblioteka Tradycji. № CXLVI : Libri Descripti*. Матеріали міжнар. наук.-практ. семінару «Експертиза рідкісних і цінних видань», Харків. Kraków : Collegium Columbinum, 2016. S. 25–77.

6. Ковальчук Г. І. Основні складові експертизи книжкових пам'яток. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек*. Матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 3–5 жовтня 2017 р.). Київ: НБУВ, 2017. С. 137–140.

7. Ковальчук Г. І. Специфіка атрибуції та експертизи рідкісних книг. *Наукова атрибуція творів мистецтва, експертиза та оцінка культурних цінностей*. Матеріали науково-практ. конф. (Київ, 24 жовтня 2019 р.). Київ : НАКК-KiM, 2019. С. 67–71.

8. Лосієвський І. Я. Експертиза цінності документних пам'яток у сучасній Україні. *Biblioteka Tradycji. № CXLVI : Libri Descripti*. Матеріали міжнар. наук.-практ. семінару «Експертиза рідкісних і цінних видань», Харків. Kraków : Collegium Columbinum, 2016. S. 183–204.

9. Рудакова Ю. К. Дослідження твору І. Орновського «Bogaty Wiryardz»: атрибуція джерел цитування із використанням сучасних електронних технологій. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації*. Тези міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовтня 2020 р.). Київ : НБУВ, 2020. С. 299–302. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/941>

References

1. Bondar, N. P. (2019, October). Pro chas druku tretioho vydannia Apostola drukarni Mamonychiv (filihranolohichna atrybutsiia prymirnykiv). [About time of publishing of the 3d edition of Apostol by Mamonychiv publishinf house (philigranological attribution of the book)]. In *Biblioteka, Nauka. Komunikatsiia. Aktualni tendentsii v tsyfrovu epokhu* [Library. Science. Communication. Actual tendencies in digital epoch] *Proceedings of intern. sci. conf., Vol. 1*, (pp. 143-147). Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

2. Dubrovina, L., & Kalinina-Symonchuk, Yu. (2019, october). Naukova atrybutsiia, opys ta ekspertyza tsinnosti rukopysnoi ta knyzhkovoi spadshchyny u zakonodavstvi Ukrainy ta praktychnii diialnosti naukovykh bibliotek. [Scientific attribution, description and expert examination of value for manuscript and book heritage under law of Ukraine and in practical activities of scientific libraries]. In *Naukova atrybutsiia tvoriv mystetstva, ekspertyza ta otsinka kulturnykh tsinnosti*. [Scientific attribution of arts, expert examination and evaluation of cultural heritage] *Pro Proceedings ceeding of sci-pract. conf.*, (pp. 26-31). Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

3. Ivanina, N. (2018). Vyvezennia z Ukrainy tvoriv druku. [Transportation of printed materials from Ukraine]. *Visnyk. Ofitsiino Pro Podatky*. no. 22. June, 8. [In Ukrainian].

4. Kovalchuk H. I. (2020). Ekspertyza knyh: unifikovani pidkhody ta dyskusiini pytannia. [Expert examination of books: unified approaches and discussions]. In *Korolenkivski chytannia 2019 [Korolenko readings 2019] Proceedings and thesis of speeches and notifications at XXII All-Ukrainian (with foreign representatives) sci. pract. conf.*, (pp. 221-229). Kharkiv, Ukraine. [In Ukrainian].

5. Kovalchuk, H. I. (2016). Osnovni pidkhody do ekspertyzy knyzhkovykh pamiatok u bibliotekakh. [Basic approaches to expert examination of book memorials in libraries]. In *Biblioteka Tradycji. no. CXLVI: Libri Descripti. [Libri Descripti. Papers of Intern. sci.-pract. Seminar "Expert examination of rare and valuable editions"*, pp. 25-77. Kraków. [In Ukrainian].

6. Kovalchuk, H. I. (2017, October). Osnovni skladovi ekspertyzy knyzhkovykh pamiatok. [Basic components of book memorial expert examination]. In *Biblioteka. Nauka. Komunikatsiia. Stratehichni zavdannia rozvytku naukovykh bibliotek [Library. Science. Communications. Strategic tasks of scientific libraries development] Proceedings papers of intern. sci. conf.*, (pp. 137-140). Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

7. Kovalchuk, H. I. (2019, october). Spetsyfika atrybutsii ta ekspertyzy ridkisnykh knyh. [Specific features of attribution and expert examination of rare books]. In *Naukova atrybutsiia tvoriv mystetstva, ekspertyza ta otsinka kulturnykh tsinnosti. [Scientific attribution of arts, expert examination and evaluation of cultural treasures] Proceedings of sci. pract. conf.*, (pp. 67-71). Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

8. Losievskiy, I. Ya. (2016). Ekspertyza tsinnosti dokumentnykh pamiatok u suchasni Ukraini. [Expert examination of values of documentary memorials in moder Ukraine]. In *Biblioteka Tradycji. no. CXLVI: Libri Descripti. [Libri Descripti. Papers of Intern. sci.-pract. Seminar "Expert examination of rare and valuable editions"*, Kharkiv] (pp. 183-204). Kraków. [In Ukrainian].

9. Rudakova, Yu. K. (2020, october). Doslidzhennia tvoriv I. Ornovskoho "Bogaty Wirydarz": atrybutsiia dzherel tsytuvannia iz vykorystanniam suchasnykh elektronnykh tekhnolohii. [Research of "Bogaty Wirydarz" by I. Ornovskiy: attribution of cited sources by means of using modern electronic technologies]. In *Biblioteka. Nauka. Komunikatsiia. Rozvytok bibliotechno-informatsiinoho potentsialu v umovakh tsyfrovizatsii. [Library. Science. Communications. Development of library and information potential under digitalization] Thesis on intern. sci. conf.*, (pp. 299-302). Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian]. Retrieved from: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/941>

Halyna Kovalchuk,

ORCID 0000-0001-8843-9584,

Doctor of Historical Sciences, Professor,

Director of the Institute of Book Studies,

Vernadsky National Library of Ukraine,

3, Holosiivskyi Avenue, Kyiv, 03039, Ukraine

e-mail: kovalchuk@nbuv.gov.ua

BOOK STUDIES RESEARCHING AS THE BASE FOR EXPERTISE OF BOOK MEMORIALS

The purpose of the article is to meet the eyes of experts to the importance of the full and deep bibliological description of book memorial – the edition in general, and each particular copy. **The methodology** comprises the whole of principles of general scientific methods (historical, comparative, analytical), as well as the application of special methods of research, such as historical and bibliological, bibliographical, art study, etc. **Science novelty.** The article presents the issues of book memorials bibliological studies, which are the elements of their appraisal conduction in the library. Such a problem was not stated in publications. **Conclusion.** The expertise of book memorials execution is the specific direction of work with cultural funds of grand libraries. Such a problem statement is connected with the understanding of the urgent necessity of unification in the perception of book memorial expertise essence. The expertise deals with certifying the book's authenticity, the correctness of its bibliographical description, with appraising the historic and cultural value, rareness, physical condition, monetary value. The article substantiates the importance of book memorials expertise, presents the historiographic observation of studies, related to this topic, including the studies of VNLU Institute of Bibliology staff. The concept of "book memorial bibliological research" is described; the peculiarities of edition characteristics in general, as well as its particular copy, are outlined; main criteria of book memorial appraisal, with relevant examples, are named; the approximate sequence of information in the bibliological annotation to book memorial expertise is proposed; the necessity of book physical condition characteristics is underlined; the importance and necessity of preliminary bibliological researches as an essential part of book expertise is proved. The material of the article may be applied in bibliological researches of book memorials retrospective collections.

Keywords: expertise, book memorials, book studying researches.

Стаття надійшла до редакції 22.12.2020 р.